

Den spanske syge dræbte de unge

af Hans Rye

Det vil være upassende at forklejne den verserende corona-pandemi, der på landsplan efterhånden har flere tusinde fortrinsvis ældre borgere på samvittigheden, men et hurtigt tilbageblik til starten af 1900-tallet, hvor den spanske syge hærgede, kan godt give kuldegysninger, selv om man ikke er feberamt.

Årsagen er, at den frygtede syge tog livet af 8 yngre mennesker i Munkebo sogn i løbet af få måneder – fra november 1918 til januar 1919 – samt en 26 årig gæst, der var på besøg hos sin far på Dræby Mark. Besøget er uden tvivl kommet i stand, fordi den 26-årige søster lå syg. Den besøgende søster døde den 18. november, mens lillesøsteren på blot 20 år døde den 23. november. Man fornemmer, hvordan tragedien og fortvivlelsen har hersket hos husmand Jens Peder Sørensens familie på Dræby Mark.

Vi kender til detaljerne, fordi historiker Birgit Bjerre, forfatter til Kerteminde bys Historie bind 2, i en længere artikel i Cartha 1995, dykkede ned i historien om den spanske syge i

Fyens Stiftstidende bragte ofte små notiser om den spanske syge. Her er det imidlertid en af de større omtaler fra den 10. november 1918.

(2), 1920 9 (2) 1921 11 (2). Dødstallet for kvindekøn i 1916 12 (2), 1917 13 (4), **1918 10 (6), 1919 12 (6)**, 1920 5 (1) 1921 10 (4).

Som det ses, sker der i alt 17 dødsfald blandt de 1-60 årige i 1918 og 1919, medens der i 1916 og 1917 dør i alt 10 personer i samme aldersgruppe. I 1920 og 1921 er det tilsvarende dødstal 9 personer.

Overordnet set forløb pandemien i bølger. I Europa hører man første gang om sygdommen i foråret 1918, og i april hærgede den blandt soldaterne på 1. verdenskrigs slagmarker. Første bølge var relativ mild, men i vinteren 1918/1919 ramte den altså med fuld styrke og medførte mange dødsfald ikke alene i Munkebo sogn, men over store dele af kloden.

Kjerteminde Avis skriver første gang om den mystiske sygdom den 31. maj 1918. Man skriver, at lægerne er uforstående over for sygdommen, og at op mod halvdelen af befolkningen i tyske byer er angrebne. I juli konstaterer avisen, at sygdommen er nået til Danmark.

Kerteminde og omegn og i Landsarkivet fandt listen over de døde i Munkebo Sogn, der på daværende tidspunkt havde et befolkningstal på blot 1099. Dødslisten oplyser navne og alder på de 9 døde samt fædrenes navne. De døde var i alderen 2 til 37 år – 6 af kvindekøn og 3 af hankøn. Med andre ord var det de unge, der blev sendt i graven.

En gennemgang af Munkebos kirkebog bekræfter til fulde, at der var en overdødelighed blandt borgere i alderen 1-60 år i 1918 og 1919, og alderen 1-60 år skal tages helt bogstaveligt, for generelt døde der dengang mange nyfødte børn, men ser vi bort fra dem, så var dødstallet for hankøn (tallene i parentes betyder personer i alderen 1-60 år) i 1916 11 (2), 1917 15 (2), **1918 5 (3), 1919 6**

Birgit Bjerre konkluderer, at ca. halvdelen af befolkningen blev ramt af sygdommen, men at noget under 1 procent af de smittede døde af den spanske syge. Dog nærmer man sig i

Munkebo den ene procent, idet befolkningen på daværende tidspunkt var på 1099. (1 procent af 1099 = 11.) Heldigvis har corona-pandemien ikke den samme uhyggelige høje dødsrate. Hvis det var tilfældet ville dødstallet i Munkebo sogn være oppe over 50.

Man var ingen medicin mod den spanske syge, men man kunne muligvis lindre lidt med maltextrakt. Foto fra Tommy Heisz: Den spanske syge.

Men det chokerende var, at det var børn og unge mennesker, der døde, måske fordi de ikke havde været ramt af influenza før og derfor ikke havde de antistoffer, som ældre mennesker havde, fordi de havde gennemlevet nogle

store influenzaepidemier i slutningen af 1800-tallet.

Den spanske syge var frygtet, fordi den kunne slå et menneske ihjel på blot et døgn. Høj feber var årsagen, men oftest var det dog en efterfølgende lungebetændelse, der svang leen med voldsom kraft. Man havde ikke lægemidler mod den frygtede syge, men skred til de under corona-pandemien kendte virkemidler: nedlukning af forlystelser så som biograf og teater. Uddannelsessteder blev lukket ned i en kortere periode, og i januar valgte epidemikommissionen at desinficere husmand Anders Hansen hjem i Dræby, efter at to sønner var døde med 10 dages mellemrum.

Døde				Kvindekøn.				
Nr	Dødsdagen (Aar og Dato) og Dødsstedet. (Paa Landet: Byen, Sognet og Herredet. I Købstad: Købstaden og tilhørende Sognt. Hvis der i Byen er mere end 1 Sogn).	Begravelsessted (Kirkegaardens, Sognets og Herredets (Købstadens) Navn) og Begravelsesdagen (Aar og Dato).	Den afdødes fulde Navn (aa vist muligt efter foræld. Navn eller Fødselssted eller ved Efternavn i Kirkebogen).	Den afdødes Stilling og Bopæl (i sidste Instans Opholdssted, bopælet paa Landet ved Byen, Sognet og Herredet, i Købstad ved Købstaden, Gæden og Husnummeret) samt, for saa vidt Oplysning derom kan erholdes, tillige den afdødes Fødsels- og Fødselsfrøens (ved søgte fødte Moderens) fulde Navn, Stilling og Bopæl.		Alder. (Når den afdøde var over 1 Aar, angives Alderen med det tydelige Aar).	Af hvilken Præst Begravelsen er foretaget.	Anmærkninger.
				Hvis den afdøde var eller vides at have været gift, angives tillige dette samt, saa vidt muligt, Ægtefællets fulde Navn og Stilling og dennes sidste fulde Bopæl.				
6	1918. 18. November. Dræby, Mark, Munkebo Sogn, Bjerge Herred.	1918. 23. November. Munkebo Kirkegaard, Munkebo Sogn, Bjerge Herred.	Ola Hansine Sofie Vigen, født Sørensen	Hjft med Forhval i Væby Sogn, Hjft i Alsinge Sogn. Foræld. Husmand Jens Peter Sørensen og Hustru Johanne Kirstine Sørensen. Dræby, Mark, Munkebo Sogn. Hjft med Forhval i Væby Sogn. Væstl. Dræby Mark. Født i Oves Dræby, Dræby Sogn. Forældre: Husmand Jens Peter Sørensen og Hustru Johanne Kirstine, født Pedersen. Dræby Mark, Munkebo Sogn.	26 Aar.	Sognpræsten selv. 1. juul.	End under Besøg hos Forældrene paa Dræby Mark, Alsinge Sogn.	
7	1918. 23. November. Dræby, Mark, Munkebo Sogn, Bjerge Herred.	1918. 23. November. Munkebo Kirkegaard, Munkebo Sogn, Bjerge Herred.	Anna Caroline Sørensen.	Hjft i Rosengård i Dræby. Født deri Forældre: afdøde, Ederdise Kjeld Peter Hansen og Hustru Anna Kirstine, født Hansen. Dræby.	20 Aar.	Sognpræsten 1. juul.		
8	1918. 28. November. Dræby, Munkebo Sogn, Bjerge Herred.	1918. 4. December. Munkebo Kirkegaard, Munkebo Sogn, Bjerge Herred.	Marie Viktoria Hansen.		23 Aar.	Sognpræsten 1. juul.		

Munkebo kirkebog med navnene på tre unge kvinder, der døde i vinteren 1918.

I 1918 var det i praksis sundhedsstyrelsen, der satte forebyggende tiltag i værk, selv om de skulle godkendes af justitsministeren. Styrelsen var grundlagt i 1909, og i slutningen af oktober 1918 stod den bag en stor kampagne, hvor man på plakater gav 12 gode råd mod den spanske syge. De fleste af rådene genkender man i dages kampagner: 1) Iagttag den størst mulige renhed, 2) Hold hånden for munden, når De hoster eller nyser, 3) Pas på, at ingen hoster, nyser eller taler ind i ansigtet på Dem, 4) Hold telefontragten ren, særlig hvor den

bruges af mange, 5) Sørg for god udluftning af værelserne, 6) Hold de raske så vidt muligt fra de syge, 7) Undgå steder, hvor mange mennesker er samlede, 8) Stå ikke for tidligt op efter sygdommen, 9) Undgå unødvendige besøg hos de syge, 10) Udsæt store møder og forsamlinger, 11) Kør ikke mere end nødvendigt med sporvogn, 12) Sørg for, at børnene er så meget som muligt ude i den fri luft. (Gengivet efter bogen ”den spanske syge” af Tommy Heisz).

Tommy Heisz skriver, at der ikke er helt præcise tal for, hvor mange der døde af sygdommen på landsplan, men man skønner, at den spanske syge sendte omkring 15.000 danskere i graven ud af en samlet befolkning på omkring tre millioner. Det svarer til ca. en halv procent.

Afslutningsvis er det måske værd at nævne, at den spanske syge faktisk ikke har noget med Spanien at gøre. Den opstod i USA og kom med soldaterne til Europa, først til England og derefter til fastlandet. Den fik navnet, fordi de krigsførende lande under 1. verdenskrig undertrykte oplysninger. Spanien deltog imidlertid ikke i krigen og havde derfor ingen interesse i at tilbageholde oplysninger om den hidtil ukendte sygdom.